

בשם רב יהודה את הדברים שאמר רב חנינא לפי מסורת סורא והכי מתנו:

היכי דמיא מסוכנת?

אמר רב יהודה אמר רב: כל שמעמידים אותה ואינה עומדת, ואפילו אוכלת בקעיות.

רמי בר יחזקאל אמר: אפילו אוכלת קורות.

אשכחינהו [מצאם] שמואל לתלמידי דרב, אמר להו: מאי אמר רב בדיני מסוכנת?

אמרו ליה: הכי אמר רב: בהמה מסוכנת, אם היתה עושה אחת משלושת דברים אלו בשעת שחיטה: גועה [צועקת], והטילה ריעי, וכשכשה באונה, הרי זה פירכום, כמו פירכוס יד ורגל, המוכיח שהיה בה חיות בשעת גמר שחיטה, ומותרת אפילו לרבן גמליאל. (345)

אמר להו: וכי אצטריכא ליה לאבא (346)

ואמרינן: אי אמרת בשלמא: מסוכנת שריא, היינו רבותיה דיחזקאל, [זוהי גדלותו של יחזקאל] שלא אכלה (341). אלא אי אמרת: מסוכנת אסורא, מאי רבותיה דיחזקאל?

עתה, הגמרא מלמדת את הסימן של הבהמה המסוכנת. היכי דמיא מסוכנת?

אמר רב יהודה אמר רב: כל שמעמידין אותה בגערה או בהכאה במקל (342) ואינה עומדת, ואם היא עומדת — אינה מסוכנת ולא צריכה פירכוס.

רב חנינא בר שלמיא מוסיף משמיה דרב ואמר: אפילו אוכלת בקעיות [חתיכות עץ] (343) אין היא יוצאת מחזקת מסוכנת אם אינה עומדת.

רמי בר יחזקאל אמר: אפילו אוכלת קורות (344) היא בחזקת מסוכנת.

בסורא מתני הכי, ואילו בפומבדיתא מתני

החומרא — אין מקום לקרוא לבשר בשם "בשר פיגול".

341. הרמב"ן מביא בשם הגאונים, שלא התירו בהמה מסוכנת אלא כשהיא של ישראל משום הפסד ממונו, אבל בהמה של גוי לא התירו. וכתב על זה הרמב"ן "וגם זו מידת חסידות היא".

והש"ך מבאר, שבכהמת ישראל אין ראוי לנהוג במנהג חסידות ולא לאוכלה משום הפסד ממונם של ישראל, ורק לגדולי ישראל יש לנהוג מנהג איסור בזה. ובבהמה של גוי ראוי לכל אחד לנהוג בחסידות. [ש"ך סימן י"ז ס"ק ח'].

342. כך כתב הכל בו בשם הראב"ד, והובאו דבריו ברמ"א יור"ד סימן י"ז ס' א'.
ואם מעמידים אותה ביד ועומדת, אין היא

יוצאת מחזקת מסוכנת. [ש"ך שם].

343. כן פירש בהגהות מהר"ב רנשבורג בשם הערוך, וכן הוא בפירוש רבינו גרשום. ועיין תפארת ישראל על המשניות אות ל"ז.

344. התפארת ישראל על המשניות מפרש שקורות זה רך של דקל שנעשה עץ בשנה הבאה, ונזכר בגמרא ברכות ל"ו ע"א. [תפא"י אות ל"ז].

345. תוספות אומרים, שרב פוסק כרבן גמליאל ושמואל פוסק כחכמים. [תוד"ה גועה].

346. רש"י אומר ש"אבא" הוא לשון כבוד. והתוספות אומרים, ששמו הפרטי של רב הוא אבא. [תוד"ה איצטריך].

לא.

קא משמע לן שמואל שכל תזוזה שאינה כמו זו המוזכרת במשנה, שהיא הוצאת נפש — נחשבת לפירכוס.

מיתבי מברייתא על רב, דתניא: רבי יוסי אומר: היה רבי מאיר אומר, גועה בשעת שחיטה — אין זה פירכוס. רבי אליעזר כרבי יוסי אומר משמו של רבי יוסי אביו: אפילו עשתה אחד מדברים אלו: הטילה ריעי, וכשכשה בזנבה — אין זה פירכוס.

ומקשינן: בשלמא לשמואל, לא קשה, מפני שהוא פוסק כחכמים, ורבי יוסי סובר כרבן גמליאל. אלא לרב, שפסק כרבן גמליאל, קשיא גועה אגועה. שרבי יוסי אוסר ואילו רב מתיר, שמחשיב זאת לפירכוס. וכן קשיא ריעי אריעי!

ומתריצין: גועה אגועה לא קשיא, הא דעבי קלה [שהיה קולה עבה וחזק] שבודאי בא מכח חיות, הא דעמי קלה [קולה חלש].

ריעי אריעי נמי לא קשיא. כאן בשותתת את הריעי סמוך לה, כאן במתרתת למרחוק וחיות הוא זה.

ועתה הגמרא דנה מתי צריך שיהיה הפירכוס המעיד על חיות הבהמה, האם צריך שתפרסם אחרי השחיטה (348) כדי שנדע שכל זמן השחיטה היתה חיה, או שאף פירכוס בתחילת השחיטה מעיד על חיות כל זמן

לאזווי אוני? [האם רב מחמיר ומצריך פירכוס כה גדול עד שהצריך הזות אזנים של הבהמה?]

אני לא פוסק כך, שאני אומר: כל שעושה הבהמה דברים שאין המתה עושה [דהיינו, להוציא דברים שהבהמה נוהגת לעשות בשעת מיתתה], הרי זה פירכוס, וכדעת חכמים.

ומבררין: מאי נינהו [מהם] דברים שהמתה עושה?

אמר רב ענן: לדידי מפרשא לי מיניה דמר שמואל [שמואל בעצמו פירש לי], שדבריו נאמרו בבהמה דקה, אם היתה ידה כפופה ופשטתה, זה דברים שהמתה עושה, ואינם פירכוס אף לפי חכמים. ואם היתה ידה פשוטה וכפפה, זה דברים שאין המתה עושה, והוי פירכוס.

ומקשינן: אם כן, מאי קא משמע לן שמואל? והרי תנינא: בהמה דקה שפשטה ידה ולא החזירה — פסולה, שאינה אלא הוצאת נפש.

הא החזירה ידה — כשרה! (347)

ומתריצין: אי ממתניתין, הוה אמינא שאין הבדל בין פשטה ידה להחזירה ידה, ותנועה אחת אינה מראה אלא על הוצאת נפש, ופירכוס הוא דוקא כגון שהיתה ידה כפופה, ופשטה, והדר כייפה לה, שעשתה שתי תנועות, אבל היתה ידה פשוטה, וכפפתה,

347. מכאן מוכיח המהרש"א, שלא גורסים במשנה "רבן שמעון בן גמליאל" אלא "רבן גמליאל". כי אם גורסים רבן שמעון בן גמליאל, נמצא שמואל פסק כאן נגד הכלל שבכל מקום

348. בגמרא כתוב "סוף שחיטה".

347. מכאן מוכיח המהרש"א, שלא גורסים במשנה "רבן שמעון בן גמליאל" אלא "רבן גמליאל". כי אם גורסים רבן שמעון בן גמליאל, נמצא שמואל פסק כאן נגד הכלל שבכל מקום

[וכי צריך שתחיה כל כך אחרי השחיטה] ולא די בפשיטת יד!

אלא לאו, בעינן פירכוס באמצע שחיטה, ואז סביר הדבר שאין די בפשיטת יד.

אמר ליה רבא: לעולם פירכוס הוא בסוף שחיטה, ואין תימה בכך שצריך שתחזיר את היד, שאני אומר: כל שאינה עושה כן בסוף שחיטה אלא פושטת יד בלבד, הרי זה סימן שהיתה יציאת נשמה. ובירוע שנשמתה נטולה הימנה קודם לכן⁽³⁴⁹⁾.

רב נחמן בר יצחק אמר: פירכוס שאמרו אפילו בתחלת שחיטה.

אמר רב נחמן בר יצחק: מנא אמינא לה?

דתנן: אמר רבי שמעון: השוחט בלילה ולמחר מצא כתלים מלאים דם — כשרה שזינקה וכמדת רבי אליעזר.

ואמר שמואל: אין הכוונה לכתלי הבית, אלא

השחיטה, ולא אומרים שיתכן שמתה מיד אחריו.

אמר רב חסדא: אני שמעתי מרבתי שפירכוס שאמרו התנאים הוא בסוף שחיטה.

ומפרש רב חסדא: מאי בסוף שחיטה ששמעתי? אין הכוונה לאחר השחיטה אלא באמצע שחיטה, וכשאמרו "סוף שחיטה" אין זה אלא לאפוקי [להוציא] פירכוס בתחילת שחיטה, דלא הוי פירכוס.

אמר רב חסדא: מנא אמינא לה [מנין לי לומר] שלא צריך פירכוס בסוף השחיטה?

דתנן: בהמה דקה שפשטה ידה ולא החזירה — פסולה.

ומברר רב חסדא: אימת [מתין] נאמר דין זה?

אילימא בסוף שחיטה? כל היכי תיחי ותיזיל!

הזאת, אמנם כתבו בד"ה אילימא "אטו מי לא חיתה הרבה אם לא הוציאה נפשה עד סוף שחיטה" משמע שלא צריך שיהיה פירכוס אחרי שחיטה.

349. כך מפרש רש"י את ראיית רב חסדא ודחיית רבא. ובעל המאור הקשה עליו, אם כן, מה היה צריך רב חסדא להביא את דברי המשנה לצורך ראיתו, הלוא כל ראיתו היא מסברת עצמו שלא נראה לו שבגמר שחיטה תהיה איזו תנועה שלא תועיל!

ורבינו תם מפרש, שרב חסדא מדקדק מלשון המשנה "שאינה אלא הוצאת נפש" ואם פירכוס הוא בגמר שחיטה, וכן פשיטות היד המוזכרת במשנה שלא מועילה היא בסוף שחיטה, מה

ורבינו ירוחם אומר, שנחלקו רש"י ותוספות בפירוש "סוף שחיטה". לדעת רש"י צריך שתפרכס אחרי השחיטה, ואם הפירכוס נמשך עד גמר השחיטה, פסולה. כי פירוש "סוף שחיטה" הוא שיתחיל הפרכוס בסוף שחיטה ויגמר אחריה. ולדעת התוספות כל שעשתה הפירכוס עם גמר השחיטה, כשרה, אפילו לא פירכסה אחרי השחיטה. [הובא בב"י סימן י"ז ס' ב].

והמהרש"ל כתב, שמפירוש רש"י שלנו לא נשמע כמו שכתב רבינו ירוחם משמו, ופסק מהרש"ל כתוספות. [יש"ש סימן י"ט].

והש"ך כתב שנראה מבואר מפירוש רש"י בכל הסוגיא כרבינו ירוחם. [סימן י"ז ס"ק ג']. תוספות שבפנינו לא דנו במפורש בשאלה

כותלי בית השחיטה שנינו.

ומנין נדע שלא יצא הדם בתחילת השחיטה? ואילו היינו מפרשים שמדובר בכתלי הבית, יכולנו לומר שהשוהט שינה את כיוון הצואר באמצע השחיטה, ויודע הוא לפי זה מתי זינק הדם לכותל זה (350).

ומוכיח רב נחמן בר יצחק: אי אמרת בשלמא שפירכוס הוא בתחילת שחיטה, שפיר אמר רבי שמעון, כי כל זינוק מועיל.

אלא, אי אמרת שהזינוק צריך להיות דוקא בסוף שחיטה, ליחוש דלמא בתחלת שחיטה זינקה, וזינוק זה לא מועיל!

ופרכינן: ודלמא יש לחלק בין הפירכוסים, ויש לומר, שאנו זינוק, דעדיף יותר מהזזת איברים. והוא מוכיח אף בתחילת שחיטה על חיות עד גמר השחיטה, אבל הזזת איברים לא מוכיחה אלא על זמנה.

ומקשינן אהאי פירכא: ומי עדיף זינוק? והתנן: רבי אליעזר אומר: דייה אם זינקה. משמע שדי בזינוק אף שהוא לא סימן חיות חזק!

ומתצינן: יש לומר, קל הוא הזינוק מפירכוס ביד וברגל דרבן גמליאל, שעל דבריו נאמרו דברי רבי אליעזר, ועדיף הוא מפירכוס ביד

או ברגל דרבנן. ועדיין אפשר לומר שרבנן, שהקילו יותר מרבי אליעזר, לא הקילו אלא אם הפירכוס היה בסוף השחיטה.

אמר רבינא: אמר לי סמא בר חילקאי: אקשי בה על תירוץ דחיית הראיה אבוה דבר אבוברם, (351) ואמרי לה, אחוה דבר אבוברם:

ומדרבנן, מי עדיף הזינוק? ועדיין ניתן לומר שהפירכוס שלהם הוא דוקא בגמר שחיטה, ולדחות את ראית רב נחמן בר יצחק?

והא תנן: וחכמים אומרים: אין מועיל עד שתפרכס או ביד או ברגל.

ומברר רבינא: רבנן אחייא קיימו? [כלפי מי אמורים דברי רבנן?]

אילימא אדרבן גמליאל, שהם מקילים ממנו? אם כן, לשון "כיון שפירכסה", מיבעי ליה למימר, ולא לשון "עד שתפרכס", שמשמעותו חומרא!

אלא פשיטא שדברי חכמים נאמרו אדרבי אליעזר.

ואי עדיף זינוק מפירכוס דיד או רגל, אזי חכמים מקילים מרבי אליעזר. ואם כן, מאי

כלל.

פירשנו את הגמרא על פי דרכו של הרשב"א והתוספות רא"ש.

עוד כתב הרשב"א, שאפשר שדברי שמואל מובאים רק כדי לפרש את המשנה ולא לצורך הראיה.

351. אבוה דבר אבוברם נקרא אבוברם, ומה

החסרון בכך שיצאה נפשה בסוף השחיטה. ורבה דוחה שיציאת הנפש אינה בשעת הפירכוס. [תוד"ה אילימא].

350. בפירושי רש"י שלנו יש הסבר מדוע הראיה מתבססת על דברי שמואל. וכתב השיטה מקובצת, שבודאי אין זה מפירוש רש"י, כי הראשונים שדברו על נקודה זו, לא הביאוהו

"שור או כשב" — יש למעט מ"או" פרט לח-ב לכלאיים בן רחל ותייש שפסול לקרבן.

"או עז" — פרט לנדמה, והוא דבר שאביו ואמו מאותו מיץ. והוא דומה למין אחר (353).

"כי יולד" — פרט ליוצא דופן (354) שחתכו את הרחם של אמו והוציאוהו דרך שם ולא נולד כדרכו.

"שבעת ימים" — מפשוטו של מקרא לומדים פרט למחוסר זמן של שמונה ימים שפסול.

"תחת אמו" — פרט ליתום (355) שאמו מתה.

"עד שתפרכס" שמשמעו חומרא, ומוכח שהזינוק הוא הקל שבפירכוסים, ואם אפילו הוא מועיל בתחילת השחיטה, כל שכן שהפירכוסים האחרים מועילים בתחילת השחיטה, ונשאר רב נחמן בר יצחק.

רבא אמר: פירכוס שאמרו בסוף שחיטה, ואין להביא ראיה מדברי רבי שמעון במשנה (352).

אמר רבא: מנא אמינא לה?

דתניא בתורת כהנים: כתוב בתורה "שור או כשב או עז כי יולד, והיה שבעת ימים תחת אמו" ויקרא כב כז] יש ללמוד מפסוק זה כמה פסולי הקרבה.

והמהר"י קורקוס מסביר את הרמב"ם בשתי דרכים:

א. כל נדמה פסול משום בעל מום, ואף על פי כן לולא שהיתה לנו דרשה על כך, לא היינו דנים אותו כבעל מום.

ב. נדמה שדומה לגמרי למין האחר פסול משום כלאים שהרי כשב ועז מעורבים בו, אמו רחל וצורתו עז, ומום אין בו, ונדמה שיש לו מקצת סימני עז ומקצת סימני כשב הוא בעל מום.

ועיין שם בכסף משנה ובמשנה למלך.

354. תוספות אומרים, שלא לומדים ממשמעות לשון לידה למעט יוצא דופן, אלא לומדים גזירה שוה לידה לידה מבכור. תוס' ד"ה כי.

355. הרמב"ם העתיק את הדרשה "תחת אמו, פרט ליתום" [פ"ג מאיסורי מזבח ה"ד] ובאותו פרק מנה הרמב"ם ארבע עשרה אסורים למזבח ולא מנה את היתום. [שם ה"א]. והקשה עליו הראב"ד מדוע השמיט יתום?

ומתוך הרדב"ז, שהדרשה מלמדת שיתום

שלא כתוב אקשי בה אבוברם, מפני שאבוברם לא היה מוכר לאמוראים אלא היו מכירים את בנו שהיה מכונה בר אבוברם, ועשו את הבן סימן לאביו. רש"י.

352. תוספות מבארים, שלדעת רבא ראית רב נחמן בר יצחק אינה ראיה. כי באמת הזינוק צריך להיות בסוף השחיטה, אבל אין לחשוש שהיה זינוק בתחילת השחיטה כי אין הוא רגיל להיות אז. תוד"ה רבא.

והרשב"א אומר, שרבא מפרש במשנה "מצא כתלים מלאים דם" שמצא את כתלי הבית מלאים דם, ורבא מעמיד את המשנה באופן שהתקרב לכתלים בסוף השחיטה, ויודע שהיה זינוק בסוף השחיטה.

353. כתב הרמב"ם: "הנדמה אף על פי שאינו כלאים הרי הוא פסול למזבח. כיצד, רחל שילדה כמין עז ועז שילדה כמין כשב, אף על פי שיש בו מקצת סימנים הואיל והוא דומה למין אחר פסול כבעל מום קבוע שאין לך מום גדול מן השנוי". [פ"ג מאיסורי מזבח ה"ה].